

Pasaulio lietuvių sporto žaidynės – lietuvybės ir bendrystės šventė

Kai lietuviai iš tolimiausių pasaulio kampelių susirenka ne tik varžytis, bet ir puoselėti savo šaknų, gimsta ypatingas reiškinys – Pasaulio lietuvių sporto žaidynės. Tai daugiau nei sporto renginys – tai širdimi jaučiama bendrystė, įkvepiantis pasakojimas apie tautos dvasią, kuri nesumenko veikiama atstumo ar laiko. Čia susitinka skirtingų kartų, kontinentų ir gyvenimo likimų lietuviai, kuriuos vienija meilė savo kraštui ir noras dalintis jėga, energija bei sportiniu užsidegimu. Žaidynės tampa tiltu tarp diasporos ir Lietuvos – priminimu, kad kur bebūtume, mes vis dar esame viena tauta.

Ana Vengrovskaja

Žurnalas „Pasaulio lietuvis“

Daugiau nei tris dešimtmečius šiame judėjime dalyvaujantis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Sporto komisijos pirmininkas Laurynas R. Misevičius su metraščio „Pasaulio lietuvis“ skaitytojais pasidalino savo įžvalgomis apie žaidynių istoriją ir raidą.

Šaknys – tarpukario Lietuvoje

Pirmosios Pasaulio lietuvių sporto žaidynės (PLSŽ) buvo surengtos 1978 m. Kanadoje, tačiau jų ištakos slypi kur kas giliau – renginio pagrindu tapo 1938 m. Kaune ir Klaipėdoje vykusi pirmoji Lietuvos tautinė olimpiada.



1938. Lietuvos vadovai vyksta įTautinės olimpiados atidarymą. Iš kairės pirmas – Ministras pirmininkas Vladas Mironas, antras – Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, trečias – Lietuvos tautinio. Mejerio Šmečenausko nuotr. *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

„Tai buvo 1938 m. vasara. Į žaidynes atvažiavo lietuviai iš įvairių šalių – net tolimosios Amerikos, Kanados ir Brazilijos. Tai buvo pirma tokio pobūdžio mėgėjų sporto olimpiada“, – žaidynių istorijos pradžią pasakoja L. Misevičius. Anot jo, nors tuo metu skirtumas tarp profesionalų ir mėgėjų ne visada buvo labai aiškus, ši iniciatyva tapo pirmuoju žingsniu link dabartinių, mėgėjams skirtų Pasaulio lietuvių sporto žaidynių.

Tuometinis Lietuvos Kūno kultūros rūmų direktorius Vytautas Augustauskas-Augustaitis buvo vienas iš pagrindinių pirmosios Lietuvos tautinės olimpiados rengimo iniciatorių. Jis įžvelgė olimpiados svarbą tuometinės Lietuvos kūno kultūros ir sporto raidai ir pasaulio lietuvių glaudesnio bendravimo plėtojimui.



Moterų krepšinio varžybos dėl aukso medalių Lietuvos tautinėje olimpiadoje (1938 m.) | Vytauto Maželio nuotr. *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

Tautinės olimpiados rengėjai siekė įvertinti per du dešimtmečius sporto srityje nuveiktus darbus, suartinti Lietuvos ir išeivijos jaunimą, skatinti pasaulio lietuvius domėtis savo kilmės šalimi ir išlaikyti gyvą lietuvišką tapatybę diasporoje. Žaidynės taip pat turėjo ugdomąją misiją – stiprinti jaunosios kartos drausmę ir ugdyti meilę tėvynei. Greta sportinių, tautinių ir auklėjamųjų tikslų buvo akcentuojamas ir ekonominis siekis – skatinti turizmą bei pristatyti Lietuvą kaip patrauklią šalį keliautojams. Praktiniu požiūriu olimpiada buvo laikoma pasiruošimo etapu XII Helsinkio olimpinėms žaidynėms, planuota, kad jose dalyvaus ir Lietuva.

Į tautinę olimpiadą atvyko lietuviai iš keturių užsienio šalių ir Lenkijos okupuoto Vilniaus krašto. Didžiausios buvo delegacijos iš kaimyninių Latvijos ir Vilniaus krašto bei tolimų, bet gerai organizuotų Jungtinių Amerikos Valstijų, žymiai mažesnės iš Didžiosios Britanijos ir Brazilijos. Iš viso, kartu su Lietuvoje gyvenančiais sportininkais, olimpiadoje dalyvavo virš 2000 dalyvių.



Pirmoji Lietuvos tautinė olimpiada. Žaidynių dalyviai išsirikiavę stadione (1938 m.) | *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

Atgimimas išeivijoje

Liūdnos istorinės aplinkybės – Antrasis pasaulinis karas ir Lietuvos okupacija – nutraukė šią gražią iniciatyvą. Visgi, praėjus keliems dešimtmečiams, ji atgijo už Atlanto.

„Iniciatyva gimė už Atlanto, kadangi Lietuvoje nebuvo įmanoma nieko rengti dėl jos priklausymo Sovietų Sąjungai. Tada Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjungos (ŠALFASS) centro valdyba pradėjo kalbėti, kad reikia tas žaidynes atgaivinti,'' – pasakoja L. Misevičius.

Pirmosios žaidynės įvyko 1978 m. Toronte, Kanadoje, minint Lietuvos valstybės atkūrimo 60-metį ir pirmosios Lietuvos tautinės olimpiados 40-metį. Ši data tapo simboline pradžia tradicijos, kuri tęsiasi iki šių dienų. Pirmųjų pasaulio lietuvių sporto žaidynių emblemą sukūrė torontiškis grafikas Telesforas Valius.

Žaidynės gavo neoficialų, bet greitai prigijusį pavadinimą – „Laisvojo pasaulio lietuvių sporto žaidynės". „Susirinko tik Vakarų šalių lietuviai, nes, žinoma, nei iš Sovietų Sąjungos, nei iš socialistinio bloko neįmanoma buvo atvažiuoti.

Pavadinimas prigijo, nes tuo metu laisvasis pasaulis ir buvo Vakarai. O visi kiti gyvenome už geležinės uždangos ir galėjom tik pasvajoti išvažiuoti į Kanadą, Ameriką ar Australiją“, – pasakoja pašnekovas. Vis dėlto, net ir skirtos tik išeivijai, žaidynės Toronte subūrė virš tūkstančio dalyvių iš šešių valstybių.

Nutarta, kad šis renginys turėtų būti tęstinis. „Tautinė olimpiada taip pat turėjo kartotis, bet nutikus istoriniams įvykiams, pirmiausia Antrajam pasauliniam karui, tokie renginiai negalėjo būti organizuojami. Bet ir vėliau, aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, norėta, kad renginys būtų panašus į olimpiadą ir vyktų kas ketverius metus. Atgaivinę žaidynes už Atlanto, lietuviai nusprendė, kad jos turi tapti tęstine tradicija ir vykti kas ketverius–penkerius metus“, – pasakoja PLB Sporto komisijos pirmininkas.

1983 m. žaidynės persikėlė į Čikagą. „Įdomu, kad jų organizacinio komiteto pirmininkas buvo tuometinis ŠALFASS vadovas, būsimasis Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus“, – primena L. Misevičius.

Simbolinis susitikimas Australijoje

Nuo pat pradžių PLSŽ siekė ne tik skatinti sportinę veiklą, bet ir puoselėti lietuvišką tapatybę, stiprinti ryšius tarp lietuvių bendruomenių ir populiarinti lietuvišką kultūrą. Žaidynės tapo svarbia platforma, kurioje lietuviai iš skirtingų šalių galėjo susitikti, bendrauti, dalytis patirtimi ir kartu didžiuotis savo lietuvišką kilmę.

Per daugelį metų PLSŽ mastas ir dalyvių skaičius augo, o sporto šakų įvairovė plėtėsi. Svarbus etapas žaidynių istorijoje buvo 1988 m., kai Adelaidėje, Australijoje, vykusiose žaidynėse pirmą kartą dalyvavo sportininkai iš Lietuvos. Tai buvo simbolinis momentas, žymintis Lietuvos ir diasporos lietuvių bendradarbiavimo pradžią.

Tuometinis atkurto Lietuvos tautinio olimpinio komiteto prezidentas Artūras Poviliūnas pasirūpino vis dar okupuotos Lietuvos atstovų dalyvavimu žaidynėse Australijoje. „Buvo didžiulis pasiekimas, kad į trečiąsias žaidynes išvažiavo 13 nepriklausomybės link einančios Lietuvos sportininkų. Australijos lietuviai verkė pamatę tautiečius iš Lietuvos, labai gražiai juos sutiko. Buvo nuspręsta, kad reikia renginį sugrąžinti į Lietuvą“, – pabrėžia L. Misevičius.



III Pasaulio lietuvių sporto žaidynės Adelaidėje. Renginio dalyvių eisena žygiuojant Viktorijos aikštėje (1988 m.) | Dainos Pocius nuotr. *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

Olimpiada grįžta į Lietuvą

1991-ieji tapo istoriniais metais – PLSŽ sugrįžo į Kauną, kur ir prasidėjo jų istorija. Visgi šis sugrįžimas vyko sudėtingomis politinėmis aplinkybėmis. Žaidynėms įpusėjus įvyko skaudi tragedija – Medininkų žudynės. Kai pasienio su Baltarusija punkte Sovietų Sąjungos specialiosios paskirties milicijos OMON smogikai nužudė septynis Lietuvos muitinės pareigūnus, PLSŽ buvo sustabdytos. „Amerikos lietuvių iniciatyva, Valdo Adamkaus pasiūlymu, pritariant tuometiniams Lietuvos valstybės vadovams Vytautui Landsbergiui ir Romualdui Ozolui, taip pat LTOK prezidentui Artūrui Poviliūnui, jos buvo pratęstos, pagerbiant žuvusius mūsų nepriklausomos Lietuvos muitinės pareigūnus. Organizacinis komitetas nusprendė tęsti renginį, parodyti, kad mes neišsigandome agresijos, kad nebijome Sovietų Sąjungos represijų. Ir visam pasauliui norėjome pademonstruoti – jau esame laisvi, nepriklausomi nuo jokių, net ir kur kas stipresnių kaimynų“, – prisimena L. Misevičius. Šios žaidynės buvo pirmosios, kuriose ir jam pačiam teko dalyvauti – tada neseniai atkurto Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) studentas nuo pat pradžių ne tik dalyvavo žaidynėse kaip sportininkas, bet prisidėjo ir prie

renginio organizacijos.



1991 m. Pasaulio lietuvių sporto žaidynės. Gedulo eisena Medininkų aukoms pagerbti | *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

„Kadangi aš jau tada neblogai mokėjau anglų kalbą, PLSŽ spaudos centro vadovas, laikraščio „Lietuvos aidas“ Kauno skyriaus redaktorius Alfredas Skopas pakvietė dirbti vertėju žaidynėse. Taip susipažinau su daug garsių Šiaurės Amerikos sporto veikėjų, su kuriais vėliau teko kartu dirbti ir netgi jiems vadovauti, tapus ŠALFASS prezidentu“, – pasakoja 15 metų stambiausiai išeivijos sporto mėgėjų sąjungai vadovavęs L. Misevičius.

Nuo 1991 m. jis žaidynėse dalyvavo kasmet – iš pradžių atstovavo VDU krepšinio komandai, o persikėlęs į Jungtines Amerikos Valstijas tritaškius mėtė jau kartu su JAV tautiečiais. „2005-aisiais, lygiai prieš 20 metų, kai žaidynės sugrįžo į Vilnių, tapau krepšinio čempionu, vyrų „A“ grupėje kartu su Amerikos lietuvių rinktine laimėjome pirmą vietą“, – džiaugiasi pašnekovas.



Pasaulio Lietuvių sporto žaidynės. Šventės dalyviai iš Kanados eisenoje Laisvės alėjoje Kaune (1991 m.) | V. Zdanavičiaus nuotr. *Nuotrauką saugo Lietuvos centrinis valstybės archyvas.*

V–X pasaulio lietuvių sporto žaidynės buvo glaudžiai siejamos su svarbiais Lietuvos ir pasaulio įvykiais, taip pabrėžiant ne tik sportinį, bet ir kultūrinį bei istorinį kontekstą. V žaidynės surengtos 1995 m., o VI – 1998 m., kai kartu vyko ir II Lietuvos tautinė olimpiada bei Lietuvos mokinių olimpinės žaidynės, skirtos Lietuvos mokyklos 600 metų jubiliejui. VII žaidynės 2005 m. buvo dedikuotos Karaliaus Mindaugo karūnavimo dienai bei Jungtinių Tautų paskelbtiems Tarptautiniams kūno kultūros ir sporto metams.



JAV lietuvių vyrų krepšinio rinktinė per PLSŽ Vilniuje (2005 m.) | L. Misevičiaus asmeninio archyvo nuotr.

VIII žaidynės 2009 m. buvo skirtos Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui ir programai „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“. IX žaidynės 2013 m. birželio 27–30 d. vyko Klaipėdoje (kalnų slidinėjimo varžybos surengtos Australijoje), o X žaidynės 2017 m. birželio 30–liepos 2 d. surengtos Kaune, kalnų slidinėjimo rungtis vyko Druskininkuose.

Dėl koronaviruso pandemijos atidėtos XI pasaulio lietuvių sporto žaidynės įvyko 2022 m. Druskininkuose. Į šventišką renginį susirinko daugiau nei 2 tūkstančiai sportininkų mėgėjų iš 26 pasaulio šalių, o varžybas stebėjo tūkstančiai žiūrovų. Sportininkams buvo įteikti net 323 medalių komplektai. Žaidynes lydėjo ir turininga kultūrinė bei akademinė programa: vyko mokslinė konferencija „Pasaulio lietuvių sporto istorija ir ateities vizija“, XI žaidynių forumas, pažintinės bei kultūrinės veiklos, parodomosios sporto šakų varžybos ir vaikų stovyklos.

Sportas kaip lietuvybės vartai

Nuo 2005 m. žaidynių darbo grupėse kaip vienas iš organizatorių dirbantis L. Misevičius pabrėžia renginio vienijantį vaidmenį: „Žaidynės turi milžinišką reikšmę. Galiu jas palyginti su Dainų ir šokių šventėmis arba lituanistinių mokyklų užsienyje įtaka. Tai yra pati pradžia. Jeigu mes įtraukiame užsienyje gimusius vaikus, jaunimą į tautinius šokius, į lituanistinį švietimą, į sportą – jie nenutautės, o vienaip ar kitaip liks kartu su mūsų bendruomene.“ Pasak jo, sportas yra

svarbus ir tuo atžvilgiu, kad nereikalauja gilių kalbos ar kultūros žinių, todėl galima pritraukti daugiau lietuvių. „Sporte kalba nebūtina. Čia gali įtraukti tuos žmones, kuriems galbūt sunkiau kalbėti lietuviškai, bet jie vis tiek nori būt lietuviai. O sportas leidžia juos pritraukti į platesnę lietuvių bendruomenės veiklą“, – mano JAV lietuvis.



Žaidynių dalyviai neša rekordinę 250 m. ilgio vėliavą (Druskininkai, 2022 m.). Mariaus Dovidausko nuotr.

Misevičius pateikia įspūdingų pavyzdžių, kaip lietuviškos sporto organizacijos užsienyje padeda jauniems talentams atsiskleisti ir netgi grįžti į Lietuvą. „Mes turime be galo daug pavyzdžių, kai atkeliauja vaikai į šitą programą, galbūt prasideda viskas nuo ŠALFASS, galbūt nuo Britanijos lietuvių sporto asociacijos, Airijos lietuvių šeimų sporto šventės, Australijos lietuviškų žaidynių, paskui jie atvyksta į Lietuvą, plačiau įsijungia į lietuvių bendruomenių veiklas, netgi tampa savo šalyse bendruomenių pirmininkais, o galbūt ateina į profesionalų sportą. Tokie žymūs krepšininkai, kaip ketverių metų iš Kauno į Kanadą persikėlęs ir ŠALFASS sistemoje krepšinį žaidęs Ignas Brazdeikis ar Čikagos lietuvių krepšinio

lygoje užaugęs Matas Buzelis, jau dabar gali tapti Lietuvos vyrų krepšinio rinktinės lyderiais. Abu jie augo užsienyje, bet lietuviškoje aplinkoje, subrendo tarp lietuvių ir visą laiką išlaikė tautiškumą. Jeigu nebūtų buvę šių sporto organizacijų, šiandien kažin ar mes kalbėtume apie tai, kad jie galėtų ginti Lietuvos vyrų rinktinės garbę“, – pabrėžia PLB Sporto komisijos pirmininkas.



L. Misevičius (kairėje) Ambasadoriaus taurės krepšinio turnyre (JAV) 2023 m. | Asmeninio albumo nuotr.

Žaidynių ateitis

Organizuojant tokio masto renginį kyla nemažai iššūkių. Vienas jų – nuplatinė žaidynių organizatorių iš Lietuvos pusės kaita. „Kiekvieną kartą perimant kitai organizacijai, mums – išeivijos lietuviams tekdavo pasakoti apie šitų žaidynių reikšmę, kalbėti su rengėjais, kodėl jos yra reikalingos, kam mes tą darome.“ Siekdama užtikrinti žaidynių tęstinumą ir stabilumą PLB inicijavo įstatymų pakeitimus: „PLB Sporto komisijos iniciatyva pasiūlėme Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai pakeisti Sporto įstatymą, į jį įrašyti Pasaulio lietuvių sporto žaidynes, kaip yra įrašyta ir Dainų šventės Pasaulio lietuvių diena, kad šių renginių organizavimas būtų įtvirtintas įstatymiškai, kad būtų numatytas finansavimas.“

Žaidynių ateitį L. Misevičius norėtų matyti kaip savotišką Dainų ir šokių švenčių sporto atitikmenį – tai turėtų būti reguliarus, kas ketverius metus Lietuvoje vykstantis didžiausias pasaulio lietuvių sporto renginys: „Tai turėtų būti grandiozinis viso pasaulio lietuvius vienijantis sporto įvykis. Jis turi vykti Lietuvoje, skirtinguose miestuose, kaip tikra olimpiada – kas ketverius metus. Į žaidynes susirenka atstovai iš visų vadinamųjų globalios Lietuvos kraštų, kartu su sporto mėgėjais iš Lietuvos sukuria didžiausią lietuvišką sporto renginį pasaulyje. Tai kvietimas visiems tautiečiams, neabejingiems fizinei kultūrai, iš bet kurio pasaulio kampelio.“



Žaidynių organizatoriai spaudos konferencijoje Nacionalinėje sporto agentūroje | Sauliaus Čirbos nuotr.

Pašnekovas pabrėžia, kad PLSŽ yra tokia mėgėjiška olimpiada, kurioje kiekvienam lietuviui sudaroma galimybė, nepaisant gyvenamosios šalies ar kultūrinių skirtumų, įgyvendinti savo svajonę dalyvauti. Šios žaidynės ne tik suvienija lietuvius iš viso pasaulio, bet ir padeda ugdyti pilietiškumą, tautinę tapatybę bei pasaulėžiūrą, atskleisdamos sporto galią telkti bendruomenes, kurti pasididžiavimo savo šalimi jausmą.

„Profesionalūs sportininkai kasdien treniruojasi siekdami patekti į olimpiadą, tačiau ne visiems lemta įgyvendinti šią svajonę. O štai čia – mėgėjų olimpiada ir kiekvienas gali ją pasiekti. Organizatoriai dirba kasdien tam, kad ši galimybė išliktų mūsų vaikams ir būsimoms kartoms. Kad sportiški lietuviai visame pasaulyje žinotų: Lietuva jų laukia. Didelę vertę suteikia ir tai, kad čia susirenka tokie patys, kaip jie – vieni užaugę Italijoje, kiti Lenkijoje, Jungtinėse Valstijose ar Australijoje. Jie gali kalbėti skirtingomis kalbomis, augti skirtingose kultūrose, bet visus juos jungia Lietuva“, – pastebi L. Misevičius.



XII PLSŽ medaliai | Sauliaus Čirbos nuotr.

Šių metų žaidynės Palangoje sulaukė didelio pasaulio lietuvių susidomėjimo. „Šaindien mes jau turime užsiregistravusių apie 2500 dalyvių iš 35 valstybių“, – likus porai mėnesių iki žaidynių pradžios sakė PLB Sporto komisijos atstovas. Dėl didelio diasporos aktyvumo kvota Lietuvos tautiečiams tapo gerokai mažesnė – apie 500, tačiau organizatoriai rado būdų, kaip įtraukti visus norinčius. Viena iš tokių iniciatyvų – trečiąsyk organizuojamas ultramaratonas per visą Lietuvą „Bėgam maudytis“ – šiemet bus dedikuota Pasaulio lietuvių sporto žaidynėms ir leis prisijungti visiems norintiems pajusti šventės dvasią.

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2025 metai Nr. 588.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.

Žurnalą įsigyti galite čia